Абашнік В.О.
доктор філософії, завідувач кафедри
гуманітарних та фундаментальних
юридичних дисциплін ХЕПУ

Німецький ідеалізм у дискусії

З 6 до 9 жовтня 2009 р. у місті Брюсселі у знаменитому історичному палаці Бельгійської Королівської Академії наук, літератури та витончених мистецтв (Académie Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Bruxelles) відбувся 7-й Конгрес Міжнародного Товариства імені Йогана Готліба Фіхте (Internationale Johann-Gottlieb-Fichte-Gesellschaft) за підтримки Міжнародного Товариства імені Фрідріха Вільгельма Йозефа Шеллінга (Internationale F.W.J. Schelling-Gesellschaft). Згаданий міжнародний науковий форум був присвячений широкій та актуальній темі «Ідеалізм у дискусії: Фіхте та Шеллінг» [1].

Підготовкою цього конгресу керувала Міжнародна Наукова Рада (Wissenschaftlicher Beirat), до якої ввійшли дослідники філософії Й.Г. Фіхте з різних країн та континентів, зокрема, Абашнік В.О. (Україна), Д. Брізейл (США), М.Х. Карвальо (Португалія), П. Дьюс (Великобританія), В. Мурський (Росія), Г. Цьоллер (Німеччина), Д. Раметта (Італія), Й. Іріє (Японія), Х. Рівера де Росалес (Іспанія), Ж.Ф. Куртіне (Франція), Ю. Штольценберг (Німеччина). Крім двох зазначених наукових товариств, організаційну та матеріальну підтримку цього міжнародного форуму взяли на себе різні дослідницькі та навчальні заклади, а саме: Тулузький університет (Франція), Дослідницький Центр та Архів Едмунда Гуссерля (Париж), Французький Центр філософії права, Католицький університет Льовен (Бельгія), Японське Товариство імені Й.Г. Фіхте, Італійське Товариство імені Й.Г. Фіхте та інші. Загальну координацію цього міжнародного форуму виконувала група французьких науковців на чолі з Президентом Міжнародного Товариства імені Й.Г. Фіхте, професором Тулузького університету та доктором філософії Жаном-Крістофом Годдаром (Jean-Christophe Goddard).

У перший день роботи цього конгресу *6-го жовтня 2009р.* відбулося святкове відкриття за участі керівництва «Бельгійської Королівської Академії наук, літератури та витончених мистецтв»

та міжнародних товариств ім. Й.Г. Фіхте та ім. Ф.В.Й. Шеллінга, які привітали учасників конгресу із майже 20 країн світу. Зважаючи на це слід згадати, що «Бельгійська Королівська Академія наук, літератури та витончених мистецтв» була відкрита спочатку як «Літературне Товариство» у 1769 р., а з 1772 р. має сучасну назву та була затверджена Імператрицею Марією-Терезою в статусі Академії [2]. Зараз вона разом з двома іншими академіями – «Бельгійською Королівською Академією медицини» та «Бельгійською Королівською Академією французької мови та літератури» - розміщується у Історичному Палаці, збудованому у 1823-1829 рр. у стилі неокласицизму як резиденція наслідного Принца Віллема Оранського (1792-1849) та його дружини Анни Павлівни Романової (1795-1865), з 1840 р. – Нідерландського Короля Віллема II та Королеви Анни Павлівни. На сьогодні «Бельгійська Королівська Академія наук, літератури та витончених мистецтв» має 200 дійсних членів та приблихно 200 закордонних членів і має чотири класи (секції): 1) наук, 2) гуманітарних, моральних та політичних наук, 3) технологій та суспільства, 4) мистецтв. Президентом цієї Академії є відомий учений та професор Пьєр Бартоломее.

Після закінчення святкового відкриття Фіхте-Конгресу учасникам та гостям у історичному «Тронному Залі» було запропоновано заслухати дві перші пленарні доповіді.

Спочатку відомий американський філософ та професор Університету Кентуккі Деніел Бризейл висвітив тему «Чоловіки за роботою. Фіхте та Шеллінг про філософську конструкцію» [3]. Свою доповідь американський доповідач присвятив одному з корифеїв дослідження філософії Й.Г. Фіхте у 20-му столітті та засновнику багатотомного видання творів, листів та усієї письмової спадщини цього мислителя, професора Мюнхенського університету Райнгарда Лаута (1919-2007рр.). У цій доповіді закцентовано увагу на ролі логіки в рамках двох філософських проектів – суб'єктивного ідеалізму Фіхте та об'єктивного ідеалізму Шеллінга, а також «інтелектуальної інтуїції», яка поєднує обидва проекти.

Наступна пленарна доповідь авторитетного німецького філософа та професора Йорга Янтцена (Мюнхен) була присвячена темі «Мудрість та знання», де було розглянуто філософські системи двох визначних представників німецької класичної філософії.

Після перерви учасникам Міжнародного Фіхте-Конгресу бу-

ло запропоновано ще дві пленарні доповіді. Відома італійська філософ, професорка Карла де Паскалє зі знаменитого Болонського університету (Італія) виголосила промову щодо перекликання та розбіжностей філософських систем Й.Г. Фіхте та Ф.В.Й. Шеллінга з відповідними поглядами родоначальника німецької класичної філософії Імануїла Канта. Далі член Комісії з дослідження творчої спадщини Й.Г. Фіхте при Баварській Академії наук (Мюнхен), доктор філософії Еріх Фукс доповів на тему «Історія та впливи видання творів Й.Г. Фіхте». При цьому доповідач представив учасникам конгресу письмовий огляд усіх останніх наукових форумів, починаючи з невеликої конференції 1977р. у м. Цветтль (Австрія) до Брюссельського Фіхте-Конгресу, які були присвячені філософії Й.Г. Фіхте. На завершення першого дня роботи конгресу організатори влаштували для учасників офіційний прийом у історичному «Мармуровому Залі» Брюссельської Королівської Академії.

Перша половина другого дня Фіхте-Конгресу *7-го жовтня 2009р.* була присвячена пленарним доповідям. Спочатку професорка Віденського університету (Австрія), доктор філософії Віолета Вайбель виголосила промову «Формальна свобода – жива свобода. Критика Шеллінгом філософії Спінози та Фіхте». При цьому доповідачка звернула увагу присутніх на протилежні філософські концепції свободи – формалізовану свободу в рамках пантеїзму Бенедикта Спінози та суб'єктивного ідеалізму Й.Г. Фіхте, з одного боку, та «життєву свободу» пізньої філософії Ф.В.Й. Шеллінга. Наступний доповідач професор Льовенського Католицького університету (Бельгія) та Директор Центру філософії права Марк Месшальк виступив із доповіддю на тему «Співпадіння фіхтеанства та дієвої теорії», у якій акцент зроблено на моральних та правових аспектах учення Й.Г. Фіхте, особливо на праці «Система правовчення» (1812р.) [4].

Другий пленарний блок після перерви також був представлений двома доповідями відомих дослідників творчості Фіхте та Шеллінга. Спочатку виступив відомий німецький філософ, Директор кафедри ЮНЕСКО при Бременському університеті та професор Ганс-Йорг Зандкюлер [5] із доповіддю «Претензії моралі, позитивного права та державного права. Щодо нового перечитування філософії Шеллінга», де було наголошено на актуальності правових поглядів Шеллінга для сучасності. Потім професор Мюнхен-

ського університету імені Людвіга Максиміліана Гюнтер Цьоллер [6] представив доповідь на тему ««…істинна політейя є лише на небі». Політична філософія історії у пізній творчості Фіхте та Шеллінга». Ця доповідь була присвячена політико-філософським аспектам практичної філософії пізніх періодів творчості Фіхте та Шеллінга.

Після цього прослухано доповіді у трьох тематичних «Ательє» (секціях) у історичних залах Бельгійської Королівської Академії, які названі на честь відомих особистостей - Іллі Пригожина, Короля Альберта, Короля Бодуена 1-го та 2-го. Зокрема, у «Першому Ательє», яке було присвячено загальній темі «Суб'єктивність», відомий доповідач із Санкт-Петербурзького Педагогічного університету імені О.М. Герцена Антон Іваненко (Росія) говорив про «Інтелектуальну інтуїцію як головну проблему та суперечності між Фіхте та Шеллінгом», авторитетний німецький професор Вольфдітріх Шмід-Коварцік (Університет Кассель) виступив на тему «Різні акценти у інтелектуальній інтуїції», інший німецький професор Ульріх Фріц Водарцік (Вища школа Вормс) представив тему «Подвійність суб'єкту: онтологічна та трансцендентальна рефлексія чистого розуму: буття-життя-дух». Далі у цьому «Ательє» французький професор Лоран Гійо (Університет Тулуза) презентував доповідь «Інтерпретація Шеллінгом положення «Я є» у роботі «Про Я»», потім американська професорка з російським корінням Марина Бикова (Університет Північної Кароліни) говорила про «Самість та суб'єктивність у ранніх проектах науковчення Фіхте», а авторитетний японський дослідник Хіроші Кімура (Університет Нагасакі) запропонував доповідь на тему «Фіхте та Шеллінг про тетичне судження». Слід наголосити, що доповіді цієї секції з теоретичної філософії викликали найбільший інтерес у учасників та гостей Брюссельського Фіхте-Конгресу.

«Друге Ательє» другого дня Фіхте-Конгресу було присвячене широкому колу тем з практичної філософії - «Естетика та філософія» та «Мистецтво, сила уявлення». Серед відповідних доповідей можна відзначити такі: «Естетика між духом та буквою» Улісса Ваккарі (Італія), який говорив по концепцію естетичного потягу Й.Г. Фіхте; «Мистецтво філософії та філософія мистецтва» Гільєма Лежьоне (Франція), який у своїй доповіді майстерно обіграв ці два ключові терміни; «Смисл мистецтва у Фіхте та Шеллінга» Вірхінії

Лопе (Іспанія), яка запропонувала порівняльну характеристику естетичних концепцій двох мислителів; «Етика злого, зла естетика» Міхаеля Б. Вайсса (Німеччина), котрий зосередив увагу на особливості розуміння Фіхте та Шеллінгом зла у етиці та естетиці і ролі цих поглядів для сучасних естетичних та етичних концепцій; «Сила уявлення, освіта та свобода у Фіхте та Шеллінга» Ані Зелінгер (Німеччина), котра наголосила на залежності освіти від свободи; «Марево чи символ?» Джорджії Кеччінато (Італія), яка визначила завдання та роль мистецтва для філософії. Загалом згадані аспекти практичної філософії Фіхте та Шеллінга розглядалися доповідачами в контексті їх актуальності для сучасності.

У рамках «Третього Ательє» Фіхте-Конгресу були заслухані та обговорені доповіді, присвячені трьом тематичним комплексам: «Атеїзм, теїзм та Одкровення», «Історія та суспільство», «Політичні та суспільні концепції». Серед доповідей першого тематичного комплексу цього «Ательє» можна виділити такі: «Критика Фрідріхом Якобі моральних учень Фіхте та Шеллінга» Хімени Соле (Іспанія), «Філософія Одкровення Шеллінга та його критика Фіхте» Людовіко де Воса (Бельгія), «Абсолютне та трансцендентальне» Мануеля Хіменеса Редондо (Іспанія), «Критична та онтологічна реконструкція Божественної волі» Томаса Вирвича (Німеччина). Цей блок доповідей було присвячено питанням «Дискусії про атеїзм 1799 р.», у результаті якого було звільнено з посади Йєнського професора Й.Г. Фіхте, та викликаних ним філософсько-релігійних дискусій у межах німецького ідеалізму на початку 19-го століття. Серед доповідей наступних двох тематичних комплексів слід назвати такі: «Розуміння Фіхте та Шеллінгом історії та культури» Християни Сенігаглії (Італія), «Питання секуляризації у Фіхте та Шеллінга» Януша Островського (Польща), «Академічна та студентська біографія у розумінні Фіхте та Шеллінга» Жана-Франсуа Губе (Франція), «Природне право Шеллінга та Фіхте» Фаустіно Онкіни Ковеса (Іспанія), «Кант та Фіхте про концепцію вічного миру» Ясуші Като (Японія). У цих доповідях головний акцент було зроблено на філософсько-правовій та політико-правовій тематиці німецького ідеалізму та її актуальності для сучасності.

Після доповідей в Ательє та на завершення другого дня роботи Брюссельського Фіхте-Конгресу у «Тронному залі» Бель-

гійської Королівської Академії наук, літератури та витончених мистецтв відомий німецький філософ, професор Юрген Штольценберг (Університет імені Мартіна Лютера Галлє-Віттенберг) виголосив вечірню доповідь на тему «Фіхте та Шеллінг. Історії про історії самосвідомості» [7]. У центрі уваги цієї доповіді був історичний розвиток поняття «самосвідомості» у Новий Час від Рене Декарта до Християна Вольфа, Імануїла Канта та представників німецького ідеалізму – Фіхте та Шеллінга, а також актуальність цих філософських роздумів для сучасного розуміння самосвідомості.

Третій день Брюссельського Фіхте-Конгресу, *8 жовтня 2009 р.*, був повністю присвячений засіданням та відповідним доповідям у рамках п'ятиблокових тематичних «Ательє». Перший блок було присвячено загальним темам: «Система» та «Суб'єктивність і міжсуб'єктивність». Учасники заслухали та взяли участь у дискусіях щодо таких доповідей: «Поняття «Я» у Фіхте та Шеллінга» Мінобе Хітосі (Японія), «Німецький ідеалізм та проблема логічної та топічної істини» Хенка Ванделе (Бельгія), «Самовизначення «Я» у «Основоположенні науковчення» (1794) Фіхте» Густаво Маседо Родрігеса (Іспанія), «Синтез духовного світу як завершення «Йєнського науковчення» Фіхте» Акітоші Накагави (Японія), «Трансцендентальна дедукція та конструкція у Фіхте та Шеллінга» Ілмарі Яухіанінена (Фінляндія), «Категоріальна різниця початку системи у Фіхте та Шеллінга» Брюса Метьюса (США), «Проблема та структура пізнього науковчення» Сімоне Фурлані (Італія), «Ідеальний принцип та першопричина буття» Ганса-Йоахіма Фрідріха (Німеччина), «Науковчення 1801-1802 рр. Фіхте та позиція Шеллінга» Квентіна Ландена (Франція), «Основи науковчення 1794 р. Фіхте та «Твір про свободу» 1809 р. Шеллінга» Маттіаса Шербаума (Німеччина). Загалом, доповідачі цього блоку сконцентрували увагу на специфічних деталях становлення філософських систем Фіхте та Шеллінга в ранні періоди їх творчості.

Другий блок Ательє цього дня було присвячено доповідям на тему «Науковчення», тобто філософська система Й.Г. Фіхте, а також питанням розуму та теорії пізнання. Серед цих доповідей були: «Симультанність (одночасність) трьох принципів науковчення» Майкла Колкмена (США), «Концепція Абсолюту в 1801 р. Фіхте, Шеллінг, Райнгольд» Максима Федіна (Франція), «Присуд

ність Шеллінга у науковченні 1804р.» Енріко Джорджіо (Італія), «Аналітичні та синтетичні судження у Фіхте та Шеллінга» Терези Педро (Франція), «Категорійне та понятійне пізнання у науковченні Фіхте» Юргена Шталя (Німеччина), «Відповідь Фіхте та Шеллінга на критику Якобі» Еріберто Ачербі (Італія), «Злиденність трансцендентальної філософії на прикладі Шеллінга» Альберта Мюза (Німеччина). Взагалі цей блок-ательє доповідей було присвячено особливостям пізнього періоду творчості Фіхте після 1801 р. та його філософським дискусіям з Шеллінгом та іншими сучасниками.

Третє Ательє цього дня було присвячене тематиці вчення про природу та дискусіям про ідеалізм і реалізм в рамках німецької класичної філософії. Серед відповідних доповідей були: «Філософія природи Шеллінга та популярна філософія Фіхте» Жана-Крістофа Леметра (Франція), «Функція форми та розвиток науковчення з 1801 по 1806 рр. під впливом Шеллінга» Нобукуні Сузукі (Японія), «Прочитання Фіхте «Системи трансцендентального ідеалізму» Шеллінга» Маріо Хорхе де Карвальо (Іспанія), «Несвідоме продукування як передумова замкненого процесу пізнання» Віталія Багданау (Румунія), «Природа у Фіхте і Шеллінга та розуміння матерії у 20 столітті» Нормана Сіроки (Швейцарія), «Ідеалізм та реалізм у Фіхте та Шеллінга» Паоло Водре (Італія). Слід відзначити, що у цьому Ательє були представлені країни, для яких певну історичну роль відігравала матеріалістична традиція.

Четверте Ательє розглядало змішаний комплекс питань – від загальної філософської проблематики до сприйняття (рецепції) різних аспектів філософії Фіхте та Шеллінга у Німеччині та інших країнах і регіонах світу. Зокрема, можна виділити такі доповіді, як: ««Промови до німецької нації» Фіхте в час глобалізації» Такади Макото (Японія), «Впливи філософії Фіхте та Шеллінга на теорію архітектури в 1800 рр.» Петри Ломан (Німеччина), «Шеллінг про автономію природи» Дейла Сноу (США), «Натурфілософське подолання Шеллінгом трансцендентальної філософії» Себастіана Швенцфойера (Німеччина), «Про діалектику та трансцендентальну філософію» Токіо Хонди (Японія), «Ідеалістична раціональність у пізнього Фіхте та Шеллінга» Райнера Адольфі (Німеччина). Особливо перша доповідь щодо питань розуміння нації та національної культури, виховання у Фіхте і її сприйняття протягом останніх 200

років спричинили широкі дискусії у учасників конгресу.

Блок доповідей «П'ятого Ательє» було присвячено темам «Філософії релігії», «Свободи», «Віри, розсудку та розуму». Серед відповідних доповідей були такі: «Аналогії. Від філософії мови до філософії релігії Фіхте та Шеллінга (1809-1811рр.)» Федеріко Фаррагуто (Іспанія), «Ідея безсмертя душі у Фіхте та Шеллінга» Роберта Маршалека (Польща), «Філософська віра: вчення Канта про постулати, надпочуттєвий світ Фіхте та трансцендентальна філософія історії Шеллінга» Георга Санса (Німеччина), «Свобода у творі Шеллінга «Філософські дослідження про сутність людської свободи»» Роберти Пікарді (Італія), «Поняття свободи у Фіхте та Шеллінга» Вадима Мурського (Росія), «Потенційності у Фіхте та Шеллінга» Томаса Кіссера (Німеччина), «Фіхте та Шеллінг про догматизм та свободу вибору» Едгара Марагата (Канада), «Вчення Фіхте та Шеллінга про святість» Рене де Веерда (Бельгія), «Використання свободи та проблема зла у філософії Фіхте та Шеллінга» Ани Карраско Конде (Іспанія), «Фіхте та Шеллінг про радикальне зло» Матео ді Альфонсо (Італія). Цей тематичний блок загалом торкався актуальності класичних понять віри, розуму та свободи для сьогодення.

На завершення третього дня роботи Фіхте-Конгресу ввечері 8-го жовтня 2009 р. у «Тронному залі» Бельгійської Королівської Академії наук, літератури та витончених мистецтв відбулося Засідання Міжнародного Товариства імені Йогана Готліба Фіхте. Під час загальних зборів спочатку було розглянуто чотири перших, здебільшого формальних, питання: затверджено Протокол загальних зборів членів Товариства на останньому 6-му Фіхте-Конгресі у місті Галлє (ФРН), заслухані доповіді про виконання запланованої роботи Президента Міжнародного Товариства імені Й.Г. Фіхте професора Ж.-К. Годдара, інших членів президії та доповідь ревізійної комісії. Після цього розпочалася процедура виборів нового Президента та членів Президії Міжнародного Товариства ім. Й.Г. Фіхте на 2009-2012 рр., яка викликала бурхливі дискусії та якої автор цієї статті та член багатьох міжнародних наукових товариств, в т.ч. Міжнародного Товариства ім. Й.Г. Фіхте з 1996 р., до сих пір не бачив. Першим дискусійним моментом стала запропонована зміна до Статуту Товариства щодо розширення складу Президії з чотирьох членів (президента, заступника президента та

двох інших членів, один з яких повинен бути не з Німеччини) до п'яти членів (з включенням другого заступника президента), причому з вимогою, щоб не менше двох членів Президії були з німецькомовних країн, в тому числі один – з Німеччини, а інші – з різних країн. На думку керівництва Товариства, таким чином можна було розширити його міжнародне представництво та діяльність. Дискусії щодо кількості Президії Товариства перейшли в другу стадію, коли було запропоновано поєднати вирішення питання кількості членів Президії з виборами Президента Товариства, який мав би право запропонувати «свою команду». Коли була досягнута згода щодо цього модусу голосування, основна боротьба точилася між двома кандидатами на посаду Президента Товариства – від французької сторони, з одного боку, та від німецької сторони, з іншого боку. Представники романо-мовних країн (Італія, Франція, Іспанія, Португалія), які складали більшість серед присутніх членів Товариства, підтримали кандидатуру попереднього Президента, натомість, один з попередніх Президентів Міжнародного Товариства ім. Й.Г. Фіхте, емеритований професор Гельмут Гірндт [8] та німецька делегація висунула свого кандидата – відомого фахівця з німецької класичної філософії та професора Томаса Сьорена Гоффманна (Університет Бохум). Після запеклих дебатів, які тривали протягом чотирьох годин, більшістю голосів було обрано нового-старого Президента Міжнародного Товариства ім. Й.Г. Фіхте професора Тулузького університету та доктора філософії Жана-Крістофа Годдара. До президії Товариства увійшли також представники Німеччини, Італії, Іспанії та Португалії.

Останній, четвертий день Фіхте-Конгресу, *9-го жовтня 2009 р*., пройшов в рамках чотирьох Ательє, які через відсутність декількох доповідачів були менш представницькими та були присвячені наступним тематичним комплексам: «Тотожність та відмінність», «Пізня філософія у порівнянні», «Право», «Сучасна філософія». Серед доповідей першого Ательє можна назвати такі: «Критика Шеллінгом Фіхте у роботі «Бруно»» Шарля Тере (Франція), «Тотожність та інші ість у Фіхте та Шеллінга» Катсуакі Окади (Японія), «Проблематика суїциду в ракурсі вчень Фіхте та Шеллінга» Скотта Скрайбнера (США), «Істинний суб'єкт мислення. Дискусії Фіхте та Шеллінга у 1806 р.» Діого Феррера (Португалія), «Геометрична достовірність. Праці Фіхте та Шеллінга в 1800-

1801 рр.» Девіда В. Вуда (США). Друге Ательє мало лише дві доповіді «Можливість колективного знання у Фіхте» Юкіо Іріе (Японія), «Наука та науковчення в рамках філософії Шеллінга» Патріка Черуті (Італія). У третьому Ательє виступили такі доповідачі: Емільяно Акоста (Португалія) з темою «Альтернативне поняття плюралізму у вченнях про природне право Фіхте та Шеллінга», Такао Сугіта (Японія) з темою «Правовчення Фіхте та Шеллінга», Деліа Попа (Франція) з доповіддю «Відмінності у поглядах Фіхте та Шеллінга на право», Марко Рампаццо Баццан (Франція) про «Правові погляди Фіхте та Шеллінга у 1793-1800 рр.». Нарешті четверте Ательє мало доповіді «Фіхте та Шеллінг у пізніх Туринських лекціях Луїджі Парейсона» Марко Івальдо (Італія), «Рецепція Фіхте та Шеллінга у феноменології Мішеля Анрі» Фредеріка Сейлера (Бельгія) та «Право унаслідування у Фіхте та Шеллінга» Жана-Крістофа Годдара (Франція).

На Брюссельському Фіхте-Конгресі також виступив завідувач кафедри гуманітарних та фундаментальних юридичних дисциплін ХЕПУ Володимир Абашнік (Україна) з доповіддю «Сприйняття Фіхте та Шеллінга у СРСР (1917-1991рр.)». Ця доповідь торкалася двох історичних періодів сприйняття різних аспектів творчості двох мислителів – від 1917 р. до 1945 р. та в наступний період після 1945р. до розпаду СРСР у 1991р. У центрі уваги такої рецепції були як класичні філософські твори Фіхте та Шеллінга, так і окремі роботи з політичної, загальнокультурної та економічної тематики. Зокрема доповідач представив рецепції радянських авторів твору «Замкнена торгова держава. Філософський проект як додаток до правовчення та спроба політики, яка буде представлена в майбутньому» (1800) Й.Г. Фіхте, де останній пропагував окремі аспекти планового господарства. Також у доповіді було розглянуто специфічні дискусії в СРСР під час Перебудови наприкінці 1980-х років, коли окремі російські філософи та письменники (А. Гулига, П. Проскурін) зробили спроби радикально протиставити російську філософію німецькій філософії та вказували на «перевагу» російської філософської класики (В.Соловйов) над німецькою (І.Кант). Наприкінці доповідач звернув увагу присутніх на останні дисертаційні дослідження в Росії та Україні щодо творчості Фіхте та Шеллінга, а також на переклади праць Й.Г. Фіхте українською мовою [9].

На завершення слід зазначити, що всі доповіді Брюссельського Фіхте-Конгресу вже публікуються у серії «Фіхте-Студій» у нідерландському видавництві «Родопі», а частина з них також доступна на офіційному сайті цього Фіхте-Конгресу [1].

Примітки та література:

1) Див. електронну версію програми 7-го Міжнародного Й.Г. Фіхте-Конгресу за адресою: http://www.europhilosophie. eu/recherche /spip.php?article330

2) Див. електронну сторінку Бельгійської Королівської Академії наук, літератури та витончених мистецтв за наступною адресою: http://www.academieroyale.be/

3) Див. мій переклад статті цього автора російською мовою: Бризейл, Дэниэл (Кентукки, США), Истинный примат практического разума у Фихте / С английского языка перевёл Владимир Абашник // Проблема раціональності наприкінці XX століття. Матеріали V Харківських міжнародних Сковородинівських читань (29-30 вересня 1998р.) - Харків: Університет внутрішніх справ, 1998. - С. 21-25.

4) Див. переклад однойменного параграфу з цієї праці: Фіхте, Йоганн Готліб, Абсолютне обґрунтування права в дійсності / З німецької мови переклав Володимир Абашнік // Практична філософія та правовий порядок. Збірка наукових статей. – Харків: Центр Освітніх Ініціатив, 2000. - С. 331-334.

5) Див. переклад статті цього філософа: Зандкюлер, Ганс-Йорг (Бремен, ФРГ): Плюрализм, культуры знания, транскультурность и право / Перевел с немецкого Владимир Абашник // Філософія людського спілкування: Філософія, Психологія, Соціальна комунікація / Щорічний науково-практичний філософський журнал. – Харків: ХНТУСГ ім. Петра Василенка, 2009. - №1. - С. 107-117.

6) Див. переклад статті цього професора: Цёллер, Гюнтер (Мюнхен, ФРГ): Теория воли в `Наукоучении нова методо` Фихте / Перевел с немецкого Владимир Абашник // Проблема свободи у теоретичній та практичній філософії. Матеріали X Харківських міжнародних Сковородинівських читань (26-27.09.2003 року). В 2 ч. - Харків: “Екограф”, 2003. - Ч. 1. - С. 97-103.

7) Див. переклад праці цього автора: Штольценберг, Юрген (Галле, ФРГ), Критика Хайдеггером Кантовой теории морального сознания. Personalistas moralis / Перевел с немецкого Владимир Абашник // Проблема свободи у теоретичній та практичній філософії. Матеріали X Харківських міжнародних Сковородинівських читань (26-27.09.2003 року). - В 2 ч. - Харків: “Екограф”, 2003. – Ч. 1. - С. 107-119.

8) Див. переклад праці цього філософа: Гирндт, Гельмут (Дуйсбург, ФРГ), Принцип абсолютной идентичности разума, или первая

критическая исходная позиция Гегеля / Перевел с немецкого Владимир Абашник // Проблема раціональності наприкінці XX століття. Матеріали V Харківських міжнародних Сковородинівських читань (29-30 вересня 1998р.) - Харків: Університет внутрішніх справ, 1998. - С. 113-118.

9) Див. один з таких українських перекладів: Фіхте, Йоганн Готліб, Про гідність людини / З німецької переклав Володимир Абашнік // Проблема раціональності наприкінці XX століття. Матеріали V Харківських міжнародних Сковородинівських читань (29-30 вересня 1998р.) - Харків: Університет внутрішніх справ, 1998. - С. 361-363.